

Yayına Geliş Tarihi: 05.01.2025

Yayına Kabul Tarihi: 25.03.2025

Bu makale için kaynak gösterimi (Chicago 17. Sürüm)

Şendal, Tunay, “Talât Paşa Suikastının Batı Basınındaki Yansımaları”, *Ermeni Araştırmaları*, Sayı 77 (2025): 129-155.

Araştırma Makalesi

TALÂT PAŞA SUİKASTININ BATI BASININDAKİ YANSIMALARI

(REFLECTIONS OF THE TALÂT PASHA ASSASSINATION
IN THE WESTERN PRESS)

Tunay ŞENDAL*

Öz: Mehmed Talât Paşa, özellikle Sevk ve İskân Kanunu'nun sorumlusu olarak gösterilmesi nedeniyle Türk siyasal hayatının en tartışmalı figürlerinden biri haline gelmiştir. I. Dünya Savaşı sonrasında Talât Paşa, Berlin'de Ermeni bir genç tarafından düzenlenen suikast sonucu hayatını kaybetmiş; bu olay Osmanlı basınının yanı sıra ABD ve Avrupa basınında da büyük yankı uyandırmıştır. Ancak, suikastın ABD ve Avrupa basınındaki yansımalarına dair geniş çaplı bir literatür çalışması bugüne kadar kaleme alınmamıştır. Bu çalışmada, Talât Paşa suikastının ABD ve Avrupa basınına nasıl yansıdığı ve bu yansımaların arka planını oluşturan meselelerin mahiyeti ele alınmaktadır. Suikast haberi; ABD ve Avrupa basınında, Talât Paşa'nın Sevk ve İskân Kanunu'nun baş sorumlusu olduğu ve bu nedenle Ermeni bir genç tarafından intikam amacıyla öldürüldüğü şeklinde yer almıştır. Özellikle Alman, Fransız ve ABD basınında yer alan yorumlar, herhangi bir bilgi, belge veya kanıta dayanmamakla birlikte tarafsız habercilikten uzak bir üslupla kaleme alınmış, özünde bir Türk/Osmanlı karşıtlığı barındırmıştır. Bu çerçevede, suikast haberine ilişkin ilk yorumların, günümüze kadar süregelen sözde soykırım iddialarının ABD ve Avrupa menşeli yazılı basında kamusal algı zemini oluşturduğu görülmektedir. Çalışma, suikastın işlendiği 15 Mart 1921 tarihinden 23 Mart

* ORCID: 0000-0003-2227-6692
Dr., tunaysendal@gmail.com

1921 tarihine kadar suikast sonrası ilk bir haftalık süreyle sınırlandırılırken nitel araştırma yöntemi kapsamında dönemin ilgili gazeteleri incelenmiştir. Özellikle suikast haberine geniş yer veren Alman ve Fransız basını ile sözde soykırım iddialarını savunan Ermeni basınının tutumları ve genel yaklaşımları çerçevesinde elde edilen bulgular, analiz edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mehmed Talât Paşa, Talât Paşa Suikastı, Sevk ve İskân Kanunu, Soğomon Tehliryan, I. Dünya Savaşı

Abstract: Mehmed Talât Pasha has become one of the most controversial figures in Turkish political history, primarily due to his portrayal as the main culprit of the 1915 Armenian events. After World War I, Talât Pasha left the country and was assassinated in Berlin by a young Armenian. This incident resonated not only in the Ottoman press but also in the media of the United States and Europe. However, to date, no comprehensive literature study has been conducted on how the assassination was reflected in the American and European press. This study examines how the assassination of Talât Pasha was reported in the American and European press and the nature of the underlying issues shaping these reports. The assassination news in the American and European media portrayed Talât Pasha as the primary perpetrator of the Relocation and Resettlement Law and stated that he was killed in an act of revenge by a young Armenian. Particularly, the commentary in the German, French, and American press was not based on any concrete information, documents, or evidence and was written in a manner far from objective journalism, inherently carrying an anti-Turkish/Ottoman sentiment. In this context, it is observed that the initial interpretations of the assassination news contributed to the formation of public perception in the American and European print media regarding the Armenian genocide claims, which persist to this day. Our study is limited to the period from March 15, 1921, the date of the assassination, and the following few days. Within the scope of qualitative research methodology, relevant newspapers from that period have been examined. The findings obtained are analyzed within the framework of the attitudes and general approaches of the German and French press, which covered the assassination extensively, as well as the Armenian press advocating for genocide claims.

Keywords: Mehmed Talât Pasha, Talât Pasha Assassination, Relocation and Resettlement Law, Soghomon Tehlirian, World War I

Giriş

Türk siyasal hayatında siyasal örgütlenme yapısıyla nihai hedefe yürüme davasını ideolojik bir kimliğe büründürerek bu dinamiği, siyasi parti mahiyetindeki cemiyet bileşimiyle gerçekleştiren geniş çaplı ilk siyasi organizasyon İttihat ve Terakki Cemiyeti olmuştur. İttihat ve Terakki Cemiyeti, 19. yüzyılın ikinci yarısında tezahür eden Jön Türk hareketi içinden doğmuştur. 1830’larda Fransa’da *Jeune-France*, İtalya’da *Jeune-Italie*, Almanya’da *Jeune-Allemange*, İngiltere’de *Jeune-Angleterre* adıyla anılarak siyaset ve edebiyatla ilgilenen gençlik gruplarının teşkil ettiği cemiyetlerin unvanlarından atıfla Fransızca *Jeune-Turc*¹ ifadesinden ileri gelen Jön Türk kavramı, genel anlamıyla Osmanlı Devleti’ndeki çağdaş ihtiyaçlar sonucunda devlet sistematüğini değiştirmek isteyen ve dolayısıyla dönemin hükümdarı II. Abdülhamid’e karşıt olan ihtilâlcileri tanımlamaktadır.² Jön Türk hareketi süreç içerisinde uğradığı fikri ayrım ve bölünmeler sonucunda kendi içinden, muhalif hareketin büyük bir bölümünü bir çatı altında toplayacak olan İttihat ve Terakki Cemiyeti’ni doğurmuştur. Dağılma sürecindeki Osmanlı Devleti’ni kurtarma düşüncesiyle yola çıkarak Türk siyasal hayatının Osmanlı dönemindeki son evresine damga vuran İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin ağırlıklı şekliyle askeri kadrolardan oluşan kesim içerisindeki sivil liderlerinden birisi de Mehmed Talât Paşa ismi olmuştur. Mehmed Talât Paşa; 47 yıllık ömründe II. Meşrutiyet, 31 Mart İsyanı, Bâbîâli Baskını, Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı gibi 20. yüzyılın en önemli hadiselerine yakından tanıklık ederken Edirne Mebusluğu, Dâhiliye Nazırlığı, Posta ve Telgraf Nazırlığı ve Sadrazamlık gibi üst düzey devlet görevlerini icra etmiştir. Memuriyet hayatının ardından Sultan II. Abdülhamid rejimine karşı bir muhalif olarak başladığı siyasal yaşamında, Osmanlı Hürriyet Cemiyeti’nin kurucusu, İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin icraatçısı, II. Meşrutiyet’in ihtilâlcisi, Edirne’nin geri alındığı askerî harekâtın karar merci, I. Dünya Savaşı esnasında çıkarılan Kanûn-ı Muvakkat’ın mimarı gibi önemli hüviyetlere sahip olmuştur.³

Türk siyasal hayatının en tartışmalı isimlerinden biri olan Mehmed Talât Paşa, I. Dünya Savaşı sonrasında Berlin’de uğradığı bir suikast sonucunda hayatını

1 Durdu Mehmet Burak, “Osmanlı Devleti’nde Jön Türk Hareketinin Başlaması ve Etkileri”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (sayı:14, 2003), 304.

2 Ahmet Aslan, *Türk Basınında Talat Paşa Suikastı ve Yansımaları*, Yüksek Lisans Tezi, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2010), 80.

3 “Kanûn-ı Muvakkat”, *İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı, 2011), 319-323.

kaybetmiştir. Ölümünün ardından iç ve dış basında geniş bir yer edinen suikast haberleri gerek suikastın üzerindeki perdenin aralanmasında gerekse Mehmed Talât Paşa ismi üzerine atfedilen sözde soykırım iddialarının Batı basınına yansıyan mahiyeti hakkında son derece önemli bilgiler aktarmaktadır. Bu bağlamda çalışmada Mehmed Talât Paşa suikastının Batı basınına olan yansımaları mercek altına alınmıştır. Özellikle belirtmek isteriz ki çalışmada Batı basını genellemesiyle ABD ve Avrupa basını kastedilmiştir.

Talât Paşa Suikastı

1878 Berlin Konferansı ile başlayan Ermeni meselesi çerperinde Doğu Anadolu toprakları üzerinde bir bağımsız Ermeni Devleti kurma tahayyülü, Türk İstiklal Mücadelesi neticesinde askıya alınırken emperyalist devletlerden umduğunu bulamayan Ermeni komiteleri, siyasi suikastlara yönelerek mücadelelerine devam etmiştir. 6-13 Şubat 1919 tarihleri arasında düzenlenen ve 1911-1930 yılları arasında Kutsal Eçmiadzin'in Ana Makamı'ndaki Ermeni Apostolik Kilisesi'nin Katoğikosu V. George'un kutsamasıyla başlayan, Erivan'daki Batı Ermenileri İkinci Kongresi toplantısında Sait Halim Paşa, Mehmed Talât Paşa, Cemal Paşa, Dr. Bahaddin Şakir ve Dr. Nazım gibi İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yönetici kadrosu hakkında Ermeni halk mahkemelerince idam hükmü verilirken görüldükleri yerlerde infaz edilmeleri için militanlar görevlendirilmiştir.⁴

Mehmed Talât Paşa'ya düzenlenecek olan suikastı ilk olarak Gorganyan isminde Ermeni orduları yüzbaşlarından biri üstlenmiştir. Ancak Gorganyan başka bir göreve atanınca bu sefer suikast görevi Nazaryan adında bir komitacıya verilmiştir. Lakin bu defa Nazaryan Almanca bilmemesi sebebiyle Berlin'e gitmeyi reddedince, göreve Soğomon Tehliryan tayin edilmiştir. Aralık 1920'de Berlin'e gelen Soğomon Tehliryan, Apelyan adındaki bir Ermeni komitacının yardımı ve uzun süren çabaları sonucunda Mehmed Talât Paşa'nın ikametgâh adresine ulaşmıştır. 5 Mart 1921 tarihinde Mehmed Talât Paşa'nın oturduğu dairenin tam karşısında bulunan Hardenberg Sokağı 37 numaralı daireye taşınan Soğomon Tehliryan, buradan Mehmed Talât Paşa'yı günü gününe takip etmeye başlamıştır.⁵

4 Arşavir Şıracıyan, *Bir Ermeni Teröristinin İtirafı* (İstanbul: Kastaş Yayınevi, 2006), 25.

5 Şıracıyan, *Bir Ermeni Teröristinin*, 219.

Berlin’e taşınan Mehmed Talât Paşa, bir süre sonra şeker hastalığı gibi birtakım sağlık sorunları yaşamaya başlamıştır. Bu sebeple doktor tavsiyesi üzere günlük hayatına dikkat etmeye çalışmıştır. Sabahları yalnız yürüyüşe çıkan Mehmed Talât Paşa, evinin yakınında bulunan hayvanat bahçesinde bir tur atarak şark kahvesinde dinlenip eve dönme düzenini rutin edinmiştir. 15 Mart 1921 sabahı Mehmed Talât Paşa’yı evinden çıkarken -bazı kaynaklara göre yürüyüş sonrası eve dönerken gören Soğomon Tehliryan, peşinden takip edip arkasından iyice yaklaştıktan -yine bazı kaynaklar çerçevesince⁶ ona adıyla seslendikten- sonra cebindeki tabancasını çıkartarak ateşlemiştir. Mehmed Talât Paşa, yüz üstü yere düşerek kanlar içinde hayatını kaybetmiştir. Cinayetin ardından kaçmaya çalışan Soğomon Tehliryan, çevredekiler tarafından yakalanıp polise teslim edilmiştir.⁷

Mehmed Talât Paşa’nın cesedi, üzerinden Ali Saî adını taşıyan bir kimliğin çıkması sebebiyle ilk önce teşhis edilememiş bu nedenle ceset, yaklaşık iki saat olay yerinde kalmıştır. Yaklaşık 300 metre uzaklıktan olay yerindeki hareketliliği gören Salim Bey’in yaklaşarak Paşa’nın cesedini teşhis etmesiyle Mehmed Talât Paşa’nın öldürüldüğü haberi, polis tutanaklarına geçmiştir. Otopsi işleminin ardından morga kaldırılan Mehmed Talât Paşa’nın cenazesi, 19 Mart 1921 tarihinde düzenlenen cenaze töreninin ardından, daha sonrasında Türkiye’ye getirilmek amacıyla tahnit edilerek, Berlin’deki Müslüman mezarlığında yer alan özel bir mekânda muhafaza edilmiştir. Cenazenin nakil işlemleri adına bir heyet teşkil edilirken heyet, Almanya’ya gönderilmiş ve Mehmed Talât Paşa’nın naaşı, 20 Şubat 1943 tarihinde Berlin’den İstanbul’a getirilmiştir. 25 Şubat 1943 tarihinde Sirkeci Garı’na getirilen naaş, buradan alındıktan sonra Şişli Sıhhat Yurdu’na taşınmış, oradan da Hürriyet-i Ebediye Tepesi’ne nakledilmiştir. Mehmed Talât Paşa’nın cenazesi, abidenin Kâğıthane cephesindeki parmaklıkların iç tarafında bulunan bir çam ağacının altındaki kabre defnedilmiştir.⁸

Talât Paşa Suikastında Dezenformasyon

Mehmed Talât Paşa suikastı, Türkiye’deki iç basının olduğu kadar Batı basınının gündemini de yoğun bir şekilde meşgul etmiştir. Mehmed Talât Paşa

6 “Talat Paşa (1874-1921)”, *Atatürk Ansiklopedisi*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/talat-pa-sa-1874-1921/> Erişim Tarihi: Mart 10, 2025

7 Aslan, “Türk Basınında Talat Paşa”, 47-48.

8 “Talat Paşa (1874-1921)”, *İslâm Ansiklopedisi*, 502-503.

suikastıyla ilgili yurt dışındaki ilk haberi “Talat Paşa Berlin’de Öldürüldü.” başlığıyla bir Alman gazetesi olan *Berliner Tageblatt* paylaşmıştır. 1 Ocak 1872’de Berlin’de Rudolf Mosse tarafından kurulan, Weimar Cumhuriyeti destekçisi, liberal görüşlü ve Nazi karşıtı bir gazete olarak Alman basınında önemli bir yere sahip olan *Berliner Tageblatt* gazetesi, olayın ardından akşam baskısında “Sokak Ortasında Cinayet” başlığı ile çıkarken Charlottenburg Hardenberg sokağında elli yaşlarında bir adamın, sabah saat on bir buçuk sularında İranlı ya da Ermeni olduğu iddia edilen bir genç tarafından silahla başından vurularak öldürüldüğü ve zanlının yakalanıp Mommsen Karakolu’na teslim edildiği bilgilerini paylaşmıştır. Berlin polisinin öğleden sonra yapmış olduğu basın açıklamasının ardından suikastla ilgili verilerini düzelten *Berliner Tageblatt*, 15 Mart 1921 tarihinde “Talat Paşa Berlin’de Öldürüldü.” başlıklı haberini paylaşarak böylelikle suikast hakkındaki haberi yayımlayan dünya basınındaki ilk gazete olmuştur.⁹

Mehmed Talât Paşa’nın öldürülme haberi ilk olarak Alman basınında yer alırken hızlı bir yayılımla dünya basınında yer almaya başlamıştır. Ancak bu hızlı yayılım, haberin detaylarında bir bilgi kirliliğine neden olmuştur. Bu doğrultuda suikast esnasında Mehmed Talât Paşa’nın yanında eşi Hayriye Hanım’ın da bulunduğu hatta yaralandığına dair bir dezenformasyon yayılmıştır. Suikast haberi hakkındaki dezenformasyonun ortaya çıkmasında, suikast haberinin hızlı bir yayılım göstermesinde de önemli bir paya sahip olan ABD basını etkili olmuştur. Dezenformasyonun yayılmasında etkili olan *New York Tribune*, Mehmed Talât Paşa’nın eşiyle birlikte Hardenberg Caddesi’nde yürürken arkasından yaklaşan bir kişinin Paşa’nın başına doğrulttuğu silahını ateşlediğini ve Paşa’yı öldürdüğünü, ikinci kurşunu da Paşa’nın yanında bulunan eşine sıkarak onu yaraladığını belirtmiştir.¹⁰ Suikast haberine dair benzer bilgi kirliliği, 1920’li yıllarda Britanya İmparatorluğu’nun bir dominyonu olarak yönetilen Yeni Zelanda basınında da görülmüştür. Yeni Zelanda basını içinde, Britanya ile güçlü bağları destekleyen muhafazakâr eğilimli *Hawera and Normanby Star* gazetesi, 17 Mart 1921 tarihinde duyururken “Talat Paşa Vuruldu.” başlıklı haberinde suikast esnasında Paşa’nın yanında eşinin de bulunduğunu ve yaralandığını paylaşmıştır.¹¹ Yeni Zelanda’nın bir başka yayın organı Britanya İmparatorluğu ile güçlü bağları

9 Talat Pascha in Berlin Ermordet, *Berliner Tageblatt*, 15 Mart 1921, 1.

10 The Dream of The Dead Mother Inspired Talat’s Murderer, *New York Tribune*, 16 Mart 1921, 1.

11 Talat Pasha Shot, *Hawera and Normanby Star*, 17 Mart 1921, s. 1.

savunmakla birlikte, sosyal reformları da destekleyen liberal eğilimli *Nelson Evening Mail*'de yayınlanan "Başka Bir Suikast" başlıklı haberde Mehmed Talât Paşa ile birlikte eşinin de yaralı olduğu bilgisi yer almıştır.¹² Dolayısıyla Yeni Zelanda basını da suikast haberiyle ilgili ABD haber ajanslarından aldığı bilgileri, doğruluğunu teyit etmeden aynen aktarmıştır.

Batı basınına yansıyan Mehmed Talât Paşa suikastı, suikastın işlenmesinden bir gün sonrasında Fransız gazetelerinin sütunlarında da yer almıştır. Suikast haberini sayfasında "Talât Paşa Berlin Yakınlarında Öldürüldü" manşetiyle duyuran 1910 yılında Pierre Lafitte tarafından Fransa'da kurulan ve fotoğraf kullanımıyla ön plana çıkan ilk günlük Fransız gazetelerinden biri olan *Excelsior* gazetesi, 15 Mart sabahı saat 11.00 sularında genç bir Ermeni öğrencinin revolver tipi bir silahla Mehmed Talât Paşa'yı başından vurduğunu bildirirken ABD basınında yer alan yanlış bilgiyi de aynen aktararak Charlottenbourg Caddesi'nde gerçekleştirilen saldırı esnasında Paşa'nın yanında eşinin de bulunduğunu ve eşinin ağır yaralandığını belirtmiştir.¹³ Fransa'nın en çok okunan gazetelerinden biri olan *La Gazette Generale* gazetesi ise Alman *l'Allemagne* gazetesinden aldığı bilgiler çerçevesinde görgü tanıklarının aktardıklarını kaydederken Mehmed Talât Paşa ve eşini yürürken arkasından takip eden genç bir adamın Mehmed Talât Paşa'nın omzuna dokunduğunu ve aniden dönen Paşa'nın genç adam tarafından kafasından vurulduğunu belirtmiştir. Haberin devamında silahını ikinci kez ateşleyen suikastçının, bu defa Paşa'nın yanında bulunan eşini vurarak yaraladığı ve silahını yere fırlatarak olay yerinden uzaklaştığı yer almıştır.

Suikast haberinin ulusal basındaki yansımalarında da benzer dezenformasyona rastlanılmıştır. Bu durum, esasında ulusal basındaki gazetelerin haber istihbaratlarının ABD menşeli olmasından kaynaklanmıştır. Mehmed Talât Paşa suikastıyla alakalı haberin ilk detayları, 17 Mart 1921 tarihi itibarıyla ulusal basına yansırken *Akşam*, *Peyam-ı Sabah*, *Vakit* ve *İkdam* gazeteleri suikast ile ilgili haberleri ilk paylaşan yayın organları olmuştur. Suikastla ilgili olarak iç basındaki ilk haber kaynaklarından biri Berlin'deki bir Amerikan ajansı olan THR'nin verilerine dayanan *Akşam* gazetesi olmuştur. *Akşam*, Mehmet Talât Paşa suikastıyla ilgili olarak Amerikan ajansına dayandığı haberini manşetten duyururken¹⁴ *Peyam-ı Sabah* gazetesi de *Akşam* gibi haber

12 Another Assassination, *Nelson Evening Mail*, 16 Mart 1921, 1.

13 Talaat Pacha est Assassine pres de Berlin, *Excelsior*, 16 Mart 1921, 2.

14 Talat Paşa'yı Bir Ermeni Öldürdü, *Akşam*, 17 Mart 1921, 1.

kaynağını bir Amerikan ajansına dayandırmıştır.¹⁵ Suikastla ilgili yayınlanan haberlerin devamında Mehmed Talât Paşa'nın saldırıya uğradığında eşi tarafından takip edildiğini, saldırıyı gören eşinin yardıma koştuğu, ancak kendisinin de yaralandığı ifade edilmiştir.

Soğomon Tehliryan, mahkemedeki ifadesinde; olay sırasında Mehmed Talât Paşa'nın yanında kimsenin olmadığını belirtirken görgü tanıklarının ifadesi de durumu doğrulamıştır. Eşiyle ilgili paylaşılan bu yanlış bilginin yayılması ise; olay esnasında Mehmed Talât Paşa'nın önünde yürüyen bir kadının, silahın ateşlenmesiyle birlikte yaşadığı baygınlık ve bayılan kadının Mehmed Talât Paşa'nın eşi sanılmasından kaynaklanmıştır. Zira Hayriye Hanım, suikast sırasında evde misafir beklediğini kendisi ifade etmiştir.¹⁶

Suikastın Batı Basınındaki Peşin Hükümü: “Bir Ermeni'nin İntikamı”

1916 yılında Alfred Hugenberg tarafından ilk gazete grubunun kurulmasıyla hareketlenen Alman basınından liberal ve demokratik eğilimli *Berliner Morgenpost*'ta yapılan değerlendirmede Türkiye'nin Mehmed Talât Paşa'nın ölümü ile en kuvvetli diplomatlarından birini kaybettiği belirtilirken Mehmed Talât Paşa'nın, Osmanlı İmparatorluğu'nu tehlikede gördüğünde tüm nüfuz ve kuvvetini ülkesi için istimal ederek geniş omuzlarıyla ülkesine bir dayanak olduğu yorumu yapılmıştır. Gazetenin değerlendirmesine göre; I. Dünya Savaşı'nın hiç yaşanmaması durumunda, Trablusgarp ve Balkan Savaşları'na karşın Mehmed Talât Paşa'nın, Türkiye'yi geliştirmeye ve kalkındırmaya muvaffak olacağı iddiasında bulunulmuştur.¹⁷

Mehmed Talât Paşa'nın tecrübeli bir Osmanlı siyaset adamı olduğunu belirten; basın özgürlüğünü, hukukun üstünlüğünü ve anayasal monarşiyi destekleyerek liberal bir çizgiye sahip olan *Neue Freie Presse* gazetesi, I. Dünya Savaşı'nda tezahür eden Alman-Osmanlı ittifakının en önemli mimarlarından biri olarak nitelendirdiği Mehmed Talât Paşa'nın kendisine atfedilen iddialar karşısında yargılanmadan sokak ortasında vahşice öldürüldüğünü kaydetmiştir. Eski Osmanlı sadrazamının sözde soykırım iddialarının mesulü olarak gösterildiğini ifade eden *Neue Freie Presse*, siyasi bir eylem olarak işlenen cinayetin

15 Talat (Paşa) Berlin'de Öldürüldü, *Peyam-ı Sabah*, 17 Mart 1921, 1.

16 Hayriye Talat: "Kocam Talat Paşa", *Milliyet*, 26 Kasım 1982, 7.

17 Talaat Pascha Wurde Getötet, *Berliner Morgenpost*, 17 Mart 1921, 1.

Soğomon Tehliryan adında Ermeni bir intikamcı genç tarafından ifa edildiğini aktarmıştır.¹⁸ *Neues Wiener Journal* gazetesi, katil zanlısının uzun zamandan beri Mehmed Talât Paşa'nın peşinde olduğunu belirtirken Sevk ve İskân Kanunu olaylarında ailesini kaybeden katil zanlısı Soğomon Tehliryan'ın Alman polisine verdiği ifadede, rüyalarında gördüğü annesinden etkilenerek suikastı gerçekleştirdiğini söylediğini aktarırken psikolojik bir travma sonucu bilinç dışı bir hareketle işlendiği iddia edilen cinayetin onca yol katedilip Almanya'da Mehmed Talât Paşa'nın izini sürecek kadar tasarlanmasının iddia edildiği gibi bilinç dışı bir eylemin tersini gösterdiğini belirtmiştir.¹⁹ Aydınlanma, anayasal monarşi, basın özgürlüğü ve hukukun üstünlüğünü desteklerken özellikle 19. yüzyılda Prusya'daki reform yanlısı ve burjuva-liberal kesimin sesi haline gelen *Vossische Zeitung*, Ermeni olaylarının tek bir kişiye mal edilmesini adil bulmazken işlenen suikastı bir terör eylemi şeklinde değerlendirerek I. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın müttefiki olan Osmanlı Devleti'nin önde gelen devlet adamlarından birisinin Almanya topraklarında öldürülmesinin savaş sonrası dönemin barış umudu adına kötü bir izlenim yaratabileceğini vurgulamıştır.²⁰ Mehmed Talât Paşa'nın Sevk ve İskân Kanunu hakkındaki görüşlerini hatıratından aktarımla sunan Alman basını Paşa'nın, yaşananların yegâne mesulü olarak asker cenahını sorumlu tuttuğunu belirtirken Mehmed Talât Paşa'nın haksızlığa uğrayan Ermenilerle görüşmek üzere Ermeni heyetiyle iletişime geçtiğini ancak Ermenilerin, istikballerinin kurtarıcısı olarak gördüğü İtilaf Devletleri'nin yanında yer alarak Mehmed Talât Paşa'nın teklifini reddettiğini aktarmıştır.²¹

Aşırı sağcı, antisemitik ve faşist bir yayın çizgisine sahip olan *Völkischer Beobachter* gazetesi ise ırkçı bir tutumla Ermenileri, Rumlarla birlikte Osmanlı Devleti çatısı altında yaşayan asalak toplumlar şeklinde tanımlamıştır. 1920'li yıllardan 1945'e kadar Nasyonal-Sosyalist Alman İşçi Partisi'nin basın organı işlevini yürüten *Völkischer Beobachter* gazetesine göre; Ermeni ve Rumlar, Osmanlı Devleti adına kökü kazınması gereken kan emiciler olduğu gibi bu azınlık toplumların zararsız hale getirilmesi zorunluluk teşkil etmiştir. Alman Yüzbaşı Hans Tröbst'ten atıfla Ermeniler ve Rumların Türk toplumuna nazaran daha hızlı çoğaldığını aktaran gazete, demografik yapının bozulması adına

18 *Neue Freie Presse*, 17 Mart 1921, 1.

19 *Neues Wiener Journal*, 17 Mart 1921, 2.

20 Talaat Pascha Wurde in Berlin Getötet, *Vossische Zeitung*, 17 Mart 1921, 1.

21 Emir Şekip Arslan, *Sürgünde Üç Ölüm* (İstanbul: Truva Yayınları, 2004), 60.

ciddi bir tehdit oluşturduğunu belirtmiştir. Stefan Ihrig, Ermeni karşıtlığının I. Dünya Savaşı öncesinde Almanya’da yüksek bir etkiye sahip olduğunu belirtirken liberal politikacı Friedrich Naumann’ın makalesinden aktaran Karl Friedrich May, sözde soykırım iddialarına dair saldırıyı başlatanların Türkler değil Ermeniler olduğunu ve Türklerin, dünyanın en kötü tipi olan Ermenilerden korunmak adına kendilerini savunmakta haklı olduğunu, iddia etmiştir. May’e göre; “*Nerede bir kötülük, bir ihanet planlanıyorsa, Ermeni’nin şahin burnu mutlaka içindedir. Vicdansız Yunan bile bir hainlik yapmak istemediğinde, gınahtan para kazanmak isteyen bir Ermeni kesinlikle bulunur.*”²²

Dönemin basın-yayın faaliyetlerinden de anlaşıldığı üzere Almanya’daki Ermeni karşıtlığı, Ermenilerin “Doğunun Yahudileri” şeklinde algılandığı bir çerçevede seyrederken Orta Avrupalı Yahudiler ile Osmanlı Ermenileri arasında kurulan algı paralelliği, sözde soykırım iddialarında Osmanlı Devleti’ni haklı bulmuştur. Keza ilerleyen yıllarda kurulan Nazi yönetimi döneminin yazarları, Osmanlı Devleti’nin çöküşüne neden olan en büyük etkenlerden biri olarak imparatorluğun çok uluslu yapısını gösterirken bu değerlendirmeler çerçevesinde şu yorumu getirmiştir; “*Türk hasta değildi, ama boş yere bir arada tutmaya çalıştığı cansız bir imparatorluğun inanılmaz ağırlığını taşımak zorundaydı.*” Dolayısıyla asılsız soykırım iddialarıyla itham edilen Osmanlı Devleti’nde I. Dünya Savaşı öncesi ve sonrası dönemin basınında Ermenilere karşı benzer ırkçı söylemler yer almazken aynı dönem ve ilerleyen yıllardaki Kıta Avrupası merkezindeki Nazi Almanya’sının basın-yayın faaliyetlerinde, Yahudilere karşı yükselen faşist öfkenin Ermenilere karşı da aynı hiddetle duyulduğu gözlemlenmektedir.²³

Muhafazakâr, Katolik ve merkezci bir yayın çizgisine sahip olan *Germania* gazetesi ve liberal, merkez-sağ ve piyasa ekonomisini destekleyen bir yayın organı olan *Neue Zürcher Zeitung* gazetesi, “Ermeni katliamcısı” olarak

22 Karl Friedrich May, *Im Reiche des Silbernen Löwen*, (Verlag: 1898)

23 Stefan Ihrig’e göre; “Ermeni Soykırımı” ile Nazi Holokost’u zaman ve mekân açısından birbirinden ayrılsa da bu iki trajik olay tarihsel bir kökene bağlıdır. Bismarck ve II. Wilhelm’in dış politikalarının birbirine çok benzer bir paralellik teşkil ettiğini belirten Ihrig, Osmanlı İmparatorluğu’nun Almanya ile yürüteceği istikrarlı ilişkide Ermenilerin huzursuzluğunun Almanya için de sorun yarattığını belirtmiştir. 1890’lardan itibaren Almanya’nın, Ermenilere yönelik şiddeti mazur gördüğünü, hatta bunu bir dış politika olarak kullandığını aktaran Ihrig, Almanya için Ermenilerin etnik bir sorunu temsil ettiğini ve Ermenilerin Hristiyanlığına rağmen Almanlar adına “Doğu Yahudileri” olarak tasvir edildiğini belirtmiştir. Ayrıca bakınız; Stefan Ihrig, *Justifying Genocide: Germany and the Armenians from Bismarck to Hitler* (Cambridge: Harvard University Press, Massachusetts, 2016).

nitelendirdiği Mehmed Talât Paşa'nın öldürülmesini bir intikamın neticesi şeklinde değerlendirirken *Wiener Neueste Nachrichten* gazetesi, katledilen Ermeni halkının intikamını aldığını iddia ettiği katil zanlısı Soğomon Tehliryan'dan adeta bir kahraman edasıyla bahsetmiştir. Mehmed Talât Paşa suikastının siyasi bir cereyan olduğu konusunda hem fikir olan Alman basını, suikasta verdiği tepkiler açısından ikiye bölünmüştür. Bazı Alman gazeteleri, Mehmed Talât Paşa mesuliyetinde gördükleri Sevk ve İskân Kanunu olaylarını eleştirerek katil zanlısı Soğomon Tehliryan'ı bir kahraman olarak överken diğer Alman gazeteleri ise I. Dünya Savaşı'ndaki Alman-Osmanlı ittifakı çerçevesinde Mehmed Talât Paşa'nın Almanya ile uyumlu çalışan bir devlet adamı olduğunu hatırlatarak bir terör eylemi şeklinde değerlendirdiği suikastı kınamıştır.

Mehmed Talât Paşa suikastı, Alman basınının dikkatini çektiği kadar Amerika Birleşik Devletleri'nin basın gündemini de meşgul etmiştir.²⁴ Suikastla ilgili yurt dışında haber yapan ilk yayın organlarından birisi; ABD menşeli 18 Eylül 1851'de Henry Jarvis Raymond ve George Jones tarafından New York'ta kurulan genellikle merkez-sol, liberal ve ilerici görüşleri destekleyen bir yayın organı olan *New York Times* gazetesi olmuştur. *New York Times*, 16 Mart 1921 tarihinde; "Talat Paşa Berlin Banliyösünde Öldürüldü." başlıklı haberi paylaşırken haberin detaylarında Ermeni bir öğrencinin, Ermeni katliamlarından sorumlu tutulan eski Türk sadrazamını vurduğunu belirtmiştir. Haberle ilgili detayları paylaşırken Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nda Ermenilere karşı katliamlar düzenlediği iddiasında bulunan *New York Times*'a göre; dönemin ABD Büyükelçisi Hans Morgenthau, Mehmed Talât Paşa'yı Ermeni katliamlarından sorumlu *Büyük Patron* olarak nitelendirmiştir.²⁵ 1852 yılında Washington D.C.'de kurulan ve genellikle merkez-sağ bir duruş sergileyen *The Evening Star* gazetesinde yapılan yoruma göre bir zamanlar hayatını telgraf operatörü olarak idame ettiren Mehmed Talât Paşa'nın en büyük fırsatı Jön Türk Devrimi ile yakaladığı belirtilirken Mehmed Talât Paşa'nın *acımasız, kurnaz ve vicdansız* biri olduğu vurgulanmıştır. Mehmed Talât Paşa'nın Jön Türk hareketiyle siyaset sahnesine çıkmasının *tarihi bir saçmalık* olarak değerlendirildiği haberin devamında, Paşa'nın Osmanlı Devleti'ni kurtarmak adına giriştiği reform adı altındaki çalışmalarının hiçbirinin işe yaramadığı iddiasında bulunulmuştur. Mehmed Talât Paşa'nın

24 Semra Işın, "Talât Paşa Suikastının Amerikan Basınındaki Yansımaları", *Tarih ve Gelecek Dergisi* (9. cilt, no.1, 2023), 169-184.

25 Talaat Pasha Slain in Berlin Suburb", *New York Times*, 17 Mart 1921, 1.

eski Türk kafasında gerici, Hristiyan karşıtlığında nefret duyarcasına şiddetli bir Müslüman olduğunun altının çizildiği yorumlarda, Mehmed Talât Paşa'nın taşıdığı karakter ve izlediği siyaset gereği Jön Türk hareketi içerisinde bulunmaktansa karşıtı olduğu Sultan II. Abdülhamid rejimi içerisinde bulunmaya daha uygun bir profil taşıdığı belirtilmiştir.²⁶ Mehmed Talât Paşa ve Enver Paşa'nın Jön Türk hareketi sayesinde Osmanlı Devleti'nde komutanlık statüsü kazandığı ifadesinde bulunan haberdeki yorumlarda; Enver Paşa'nın büyük olasılıkla çevresindeki düşmanlarından kaçarak Asya'da bir yerlerde saklanmakta olduğu iddia edilirken Enver Paşa'nın annesinin Ermeni olduğu ve bu sebeple Enver Paşa'nın Ermeni meselesinde Mehmed Talât Paşa'ya nazaran çekimser bir tavır takındığı iddia edilmiştir. Enver Paşa'nın Sevk ve İskân Kanunu olaylarında yaşananlar karşısında çekimser olduğunu belirten yorumlar, Mehmed Talât Paşa'nın ise sınır tanımaz bir hiddetle katliamlardan övündüğünü vurgularken Morgenthau'nun sözleriyle bir Mehmed Talât Paşa portresi çizmiştir: “Fiziksel anlamda pek de hoş olmayan Talât Paşa, ancak kişilik olarak çekici biri olduğu ölçüde kaba ve acımasızdır, yani tam bir Türk tür ve Ermenilerden de şiddetli şekilde nefret etmektedir.”²⁷

Mehmed Talât Paşa suikastı haberlerinde Enver Paşa ve Cemal Paşa'ya da yer veren 1887 yılında ünlü medya patronu Joseph Pulitzer tarafından kurulan liberal eğilimli *The Evening World* gazetesi; Mehmed Talât Paşa'nın, iş birlikçisi şeklinde tasavvur ettiği bu paşalarla I. Dünya Savaşı boyunca üçlü bir yönetim sergilediklerini, Temmuz 1919 tarihinde Türk mahkemeleri tarafından ölüm cezasına çarptırılan bu üçlünün, savaşı kaybeder kaybetmez Almanya'ya sığındıklarını belirtmiştir.²⁸ 1841 yılında Horace Greeley tarafından kurulan ve kölelik karşıtı bir duruş sergileyerek Kuzey eyaletlerinin görüşlerini destekleyen cumhuriyetçi, reformist ve ilerici bir çizgiye sahip olan *New York Tribune* gazetesinde ise bu meseleye dair Berlin'e gelen Mehmed Talât Paşa'nın diğer paşalarla beraber Türk Hükümeti tarafından cezalandırılmak üzere iadesinin istendiği aktarılırken paşaların iadesini isteyen ülkeler arasında Türkiye haricinde İngiltere'nin de bulunduğu, İngiliz Hükümeti'nin de savaş suçu kapsamında Mehmed Talât Paşa'nın yakalanması gerektiği görüşünde olduğu, üstelik İstanbul yönetiminin bu hususla ilgili olarak söz verdiği ancak bu konuda herhangi bir adımın atılmadığını belirtilmiştir.²⁹ Muhafazakâr

26 Talaat Pasha, *The Evening Star*, 17 Mart 1921, 6.

27 Talaat Pasha, *The Evening Star*, 17 Mart 1921, 6.

28 Talaat Pasha is Assassinated”, *The Evening World*, 17 Mart 1921, 1.

29 Assassin Kills Talaat Pasha, Turk War Lord, *New York Tribune*, 17 Mart 1921, 7.

ve merkez-sağ bir çizgiye sahip olan *The Evening Star* gazetesinde yapılan yorumlarda Mehmed Talât Paşa'nın Almanya ile arasındaki ilişkiye değinilirken Mehmed Talât Paşa'nın hükümetteki görevinden istifa etmesinin ardından, Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının hemen öncesinde Almanya'ya kaçtığı belirtilmiştir. Bu durumun temel sebebi olarak da Paşa'nın müttefiklerce yasaklı olduğu ve cezalandırılacaklar listesinde kendi adının da bulunduğu gösterilirken Almanya'da koruma güvencesine sahip olduğu iddia edilen Mehmed Talât Paşa'nın savaş öncesinde ve savaş devam ederken Berlin Hükümeti ile iş birliği içerisinde olduğu ileri sürülmüştür.³⁰

ABD basını, Mehmed Talât Paşa suikastı haberlerini aktarırken suikastın işlenme sebebini asılsız soykırım ithamlarına dayandırırken olayların sorumlusu olarak değerlendirdiği Mehmed Talât Paşa'nın da bu nedenle öldürüldüğü hususunda belirgin bir kanaat getirmiştir. *The Evening Star* gazetesi, Mehmed Talât Paşa'nın özellikle bir kan davasına dönüşen Sevk ve İskân Kanunu olayları sebebiyle öldürüldüğünü vurgularken "Berlin'de Suikast, Talat Paşa Vuruldu." başlığını kullanan *New Zealand Herald* ise Türklerin eski sadrazamının intikamcı bir Ermeni tarafından sokakta yürürken vurulduğunu kaydetmiştir.³¹ 1872 tarihinde George Jones tarafından kurulan *Waikato Times* gazetesi, suikastı "Bir İntikam Hareketi: Talat Paşa Öldürüldü." başlığıyla duyururken binlerce Ermeni'nin katili olarak lanse ettiği Mehmed Talât Paşa'nın Ermeni bir genç tarafından bir intikam kurşunuyla kafasından vurulduğunu paylaşmıştır.³² *The Evening Post*, 4 Haziran 1921 tarihli sayısında "Talat Cinayeti: Bir Ermeni'nin İntikamı" başlığıyla suikast haberini duyururken Ermeni olaylarından sorumlu tutulan Mehmed Talât Paşa'nın genç bir Ermeni tarafından öldürüldüğünü, katilin rüyasında annesini gördüğünü ve bu rüyadan esinlenerek cinayeti işlediğini ifade ettiğini belirtirmiştir.³³

ABD basınının suikast ile ilgili yaptığı genel değerlendirmede Mehmed Talât Paşa'nın Sevk ve İskân Kanunu olaylarının faili olduğu için öldürüldüğü yorumu, hemfikir bir üslupla ağır basarken Mehmed Talât Paşa'nın şahsı üzerinde yükselen değerlendirmelerde ise suikasta kurban giden Paşa'nın maktul çerçevesinde bir mağdurdan ziyade "1915 katliamlarının sorumlusu bir canavar" oluşu makbul olmuştur. Ayrıca ABD basınındaki aynı tavrın

30 Turk War Head Is Murdered in Berlin Street, *The Evening Star*, 17 Mart 1921, 1.

31 Assassinated in Berlin, Talaat Pasha Shot, *New Zealand Herald*, 17 Mart 1921, 2.

32 An Act of Revenge: Talaat Pasha Murdered, *Waikato Times*, 17 Mart 1921, 1.

33 Murder of Talaat an Armenian's Revenge, *The Evening Post*, 4 Haziran 1921, 8.

suikast sonrasındaki yargı sürecinde de devam ettiği görülmüştür. *New York Tribune* failin, Berlin mahkemesinde vicdanının rahat olduğunu zira bir milleti öldürmediğini söylediğini belirtirken bu tavrı, belirgin bir tonla vurgulamıştır.³⁴ Benzer bir üslup takınan *The Evening Star*, gerek Osmanlı Devleti gerekse Mehmed Talât Paşa hakkında ağır ithamlarda bulunan ifadelere yer verirken I. Dünya Savaşı boyunca Kayzer’in müttefiki olan Osmanlı’nın Ermeni katliamlarına imza attığını, fakat uzun bir süre bu sözde katliamın gerçekliğine inanmayan Almanların ancak mahkemede Soğomon Tehliryan’ın annesinin ne şekilde öldürülüp ailesine nasıl işkence edildiğini öğrenmesiyle şok yaşadıklarını belirtmiştir. Gazetenin haberine göre Soğomon Tehliryan, mahkemedeki ifadesinde suikasttan iki hafta kadar önce rüyasında ailesini korku içerisinde, diğer insanları da kan içinde yüzdüğünü gördüğünü belirtirken bir gece annesini yeniden rüyasında gördüğünü ve annesinin kendisine Talât buradayken kayıtsız kalmakla sitem ettiğini ve “Sen benim oğlum olamazsın.” şeklinde bir ifade kullandığını aktarmıştır. *New York Tribune* gazetesi de benzer şekilde Mehmed Talât Paşa’nın katilinin cinayeti işlemeyen önce rüyasında görmüş olduğu annesinden etkilendiğini belirterek haberi; “Ölen annenin rüyası Talat’ın katiline ilham oldu.” başlığıyla vermiştir. Katil zanlısının rüyasında annesini gördüğünü ve annesinin ona “Artık benim oğlum değilsin.” dediğini ifade eden gazete; katilin ailesinin Sevk ve İskân Kanunu olaylarında katledildiğini vurgularken Mehmed Talât Paşa’nın 1915 olaylarında bir milyon insanı öldürdüğünü ve sözde soykırım iddialarının intikamı adına vurulduğunu iddia etmiştir.³⁵

Tutuklu bulunan suikast zanlısı Soğomon Tehliryan hakkında açılan kamu davasında, sanığın suikastı kasten mi yoksa bilinçsiz mi işlediğinin tespiti adına sanığın ruh ve beden sağlığı hakkında karar verecek beş kişilik bir bilirkişi heyeti oluşturulmuştur. Oluşturulan beş kişilik bilirkişi heyetinde, Berlin’in en büyük araştırma hastanesi olan Charite’nin Sinir Kliniği Başhekimisi Psikiyatrist Dr. Edmund Forster ve Berlin Üniversitesi Onur Profesörü Dr. Hugo Liepmann gibi itibar sahibi psikiyatrist ve nörologlar yer alırken uzman bir ekipten oluşan bilirkişi heyeti, Soğomon Tehliryan’ın cezai ehliyeti hususunda bir uzlaşıya varamadığı için mahkemeye çelişkili raporlar sunmuştur. Sanık Soğomon Tehliryan’ın mahkemedeki savunmasını ise dönemin ünlü avukatları Dr. Adolf von Gorden, Dr. Johannes Werthauer ve

34 Vision of Dead Mother Inspired Talaat Slayer” *New York Tribune*, 18 Mart 1921, 6.

35 Talaat Slayer Acquitted in Berlin Court”, *New York Tribune*, 19 Mart 1921, 4.

Dr. Niemeyer üstlenmiştir. Amerika'daki Ermeni lobileri, bu ünlü avukatların Teilirian'ı savunması için büyük çaba gösterirken savunmanın dışında epilepsi hastası olduğu belirtilen Soğomon Tehliryan'ın tedavi masraflarının karşılanması adına da 10 bin dolarlık bir yardım göndermiştir.³⁶ Mahkeme heyeti, şahitlerin dinlenmesinin ardından Soğomon Tehliryan'ın aklı dengesi hakkındaki raporların incelenmesine geçerken raporlar arasındaki çelişkili duruma rağmen sanığın, Alman Ceza Kanunu'nun 51. maddesi uyarınca "Sanık aklı dengesi yerinde değilse işlediği suçtan sorumlu tutulamaz." kapsamında değerlendirilmesine karar kılarak sanık Soğomon Tehliryan hakkında beraat kararı vermiştir.³⁷

ABD basınına göre Soğomon Tehliryan hakkında verilen beraat kararının arka planında Soğomon Tehliryan'ın ifadesinde anlattığı rüyalarının etkisi olmuştur. Yorumlara göre; bu kararın alınmasında en fazla ağır basan tanık; oryantalist, matematikçi ve sözde soykırım iddialarının önemli aktivistlerinden biri olarak Alman-Ermeni Cemiyeti'nin kurucusu Prof. Johannes Lepsius olmuştur. Zira ABD basınına göre; mezkûr meseleye dair çok fazla bir bilgiye sahip olmayan Almanlar, yargı süreci öncesinde araştırma yapmak amacıyla İstanbul'a giderek Morgenthau ile görüşen ve raporunu hazırlayan Lepsius sayesinde Ermenilere yapılan "gerçekleri" görebilmiştir. Esasında Alman Askeri Yönetimi'nin Almanları, Ermenilere yapılanlar hususunda kasıtlı bir şekilde bilgilendirmediğini iddia eden yorumların devamında Alman Hükümeti'nin, Alman Doğu Misyonu'ndan atıldığı ifade edilen Lepsius'un raporundan bahseden gazetede ki haberlere dair yasak getirdiğini savunmuştur. General Liman Von Sanders'den de bahsedilen haberin devamında Sanders'in savaş boyunca Alman Askeri Partisi İstanbul temsilcisinin, Enver Paşa ve Mehmed Talât Paşa ile partinin iletişimini sağlamaktan mesul olduğundan söz ettiği iddia edilirken ayrıca Mehmed Talât Paşa suikastı davasında Sanders'in, Almanların Ermeni tehcirine dair sözde kıyımı önleyebilecek mesuliyete sahip olmadıklarını ifade ettiği belirtilmiştir. Katil zanlısından çok "mağdur" sıfatı yüklenen Soğomon Tehliryan hakkındaki beraat kararı, Amerikan basınında olumlu karşılanırken yorumların geneli; bir Ermeni'nin hayatının kurtulmasının katledilen binlerce Ermeni'nin hayatını geri getirmeyeceği şeklinde olmuştur.

36 Hasan Babacan, *Mehmet Talat Paşa 1874- 1921 (Siyasi Hayatı ve İcraatı)* (Ankara: TTK, 2005), 252.

37 Babacan, *Mehmet Talat Paşa 1874- 1921*, 260.

Mehmed Talât Paşa suikastı sonrasında ABD basınında pek çok spekülâtif haber yapılırken mezkûr haberlerde yapılan yorumların paydaş noktası, tarafgir ve peşin hükümlü olmalarıdır. Objektif haber anlayışından uzakta ve bir Türk/Osmanlı düşmanlığı üzerinden yükselen yorumların genel çerçevesinde sözde soykırım ithamları, iddiadan da öte genel bir geçerlilikle kabul edilirken bu olayların mesulü olarak değerlendirilen Mehmed Talât Paşa'nın bu sebeple öldürülmesinin haklı olduğuna dair belirgin bir eğilim sergilenmiştir. Bu eğilimin paralelinde suikastın faili Soğomon Tehliryan'a, sözde soykırım iddiaları esnasında ailesinin katledilmesini ve kendisinin yaralanmasını unutamayan ve bu sebeple bir nevi ailesinin intikamını almış -üstelik epilepsi hastası olduğunun altı çizilerek- "masum" bir rol biçilmiştir. Amerikan basınında suikasta dair görüşlerini bildiren bazı radikal kalemlere göre Soğomon Tehliryan'ın işlediği "travmatik cinayet", katledilen milyonlarca masum Ermeni'nin karşılığında "kutsal bir görev" mahiyetine sahip olurken ayrıca yapılan yorumlar çerçevesince Soğomon Tehliryan'ın rüyasında annesini görmüş olmasının da suikastın "duygusal bir ruh haliyle işlendiği" gerekçesine sığdırılmaya çalışılmıştır.

Benzer tutum Fransız basınında da kendisini göstermiştir. Milliyetçi ve muhafazakâr bir çizgiye sahip olan *Le Petit Journal* gazetesi haberi; "Sabık Sadrazam Talât Paşa Charlottenbourg'da Öldürüldü" manşetiyle paylaşırken I. Dünya Savaşı'nın mağlup yöneticilerinden Mehmed Talât Paşa'nın Berlin'de bir Ermeni genç tarafından öldürüldüğünü belirtmiş ve suikastın muhtemel gerekçesi olarak; Paşa'nın Sevk ve İskân Kanunu olaylarının faillerinin baş sorumlusu olarak görülmesini göstermiştir.³⁸ Suikastla alakalı benzeri bir değerlendirmeyi de "Talât Paşa Almanya'da Bir Ermeni Tarafından Öldürüldü" başlığı altında *L'Homme Libre* gazetesi yapmıştır. 1913 yılında ünlü Fransız siyasetçi ve gazeteci Georges Clemenceau tarafından kurulan ve liberal-cumhuriyetçi bir çizgiye sahip olan *L'Homme Libre*, I. Dünya Savaşı'nın siyasi kaçaklarından biri olduğunu belirttiği Mehmed Talât Paşa'nın binlerce insanın hayatına mal olan katliamcı bir Ermeni katili olduğunu kaydetmiştir.³⁹ Radikal cumhuriyetçi, laik ve sol eğilimli bir çizgiye sahip olan *Le Radical* gazetesi suikast haberini "Talât Paşa Berlin'de Öldürüldü" başlığıyla duyururken Paşa'nın, dünyaca ve özellikle Ermenilerce büyük bir katliamcı olarak

38 L'Ancien Grand Vizir Talaat Pacha a ete Assassine a Charlottenbourg, *Le Petit Journal*, 16 Mart 1921, 1.

39 Talaat Pacha Assassine en Allemagne par un Armenien, *L'Homme Libre*, 16 Mart 1921, 3.

anıldığı iddiasında bulunmuştur.⁴⁰ Katolik ve muhafazakâr bir gazete olan *L'Ouest Eclair* gazetesi haberi; “Talât Paşa Öldürüldü” başlığıyla okurlarına aktarırken I. Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti tarafından yürürlüğe konulan Sevk ve İskân Kanunu neticesinde bir milyona yakın Ermeni’nin katledildiğini savunmuştur.⁴¹ Suikast haberini okurlarıyla “Talât Paşa Suikastı” başlığıyla paylaşan liberal, merkez-sağ ve cumhuriyetçi bir yayın politikası izleyen *Le Temps* gazetesi ise I. Dünya Savaşı sonrasında Berlin’de kaçak hayatı yaşayan Paşa’nın, Ermeni katliamlarının mesulü sıfatıyla infaz edildiğini yazmıştır.⁴²

Suikast haberini “Sabık Sadrazam Talât Paşa Öldürüldü.” başlığıyla paylaşan 1908 yılında Charles Maurras tarafından kurulan ve aşırı sağcı, monarşist *L’Action Française* gazetesi, sabah saatlerinde işlenen suikastın faili 24 yaşındaki Soğomon Tehliryan’ın Mehmed Talât Paşa’ya iki el ateş ettiğini aktarırken Soğomon Tehliryan’ın polis tarafından alınan ilk ifadesinde, Mehmed Talât Paşa idaresindeki Osmanlı Hükümetinin sistematik olarak işlediği Ermeni katliamları sebebiyle yurttaşları adına intikam almak istediğini belirtmiştir.⁴³ Haberi “Talât Paşa Suikastı” başlığı altında paylaşan *L’Intransigeant* gazetesi, Fransız basınında suikastla ilgili aktarılan benzeri bilgiler haricinde Mehmed Talât Paşa’nın yaklaşık iki yıldır Ali Sâi takma adıyla Berlin’de ikamet ettiğini kaydederken Soğomon Tehliryan’ın polis sorgusundan ele geçirildiğini iddia ettiği birtakım bilgileri paylaşmıştır. 1880 yılında Fransız gazeteci ve yazar Henri Rochefort tarafından kurulan anti-monarşist ve anti-klerikal (kilise karşıtı) gazetenin haberine göre; katil zanlısı Soğomon Tehliryan ifade verirken, Mehmed Talât Paşa’yı ailesinin ölüm emrini veren kişi olduğu için öldürdüğünü açıklamıştır. Gazetenin iddiasına göre; Soğomon Tehliryan, intikam almak adına iki yıldır Mehmed Talât Paşa’nın izini sürdüğünü belirtirken Paşa’nın Berlin’de olduğunu öğrenmesinin ardından 1921 yılının Ocak ayında Cenevre’den Berlin’e hareket ederek suikastı gerçekleştirmiştir.⁴⁴

1899 yılında François-Xavier Vallée ve Emmanuel Desgrées du Loû tarafından Fransa’nın Rennes kentinde kurulan ve Hristiyan demokrat, merkez sağ ve

40 Talaat Pacha est Assassine a Berlin, *Le Radical*, 16 Mart 1921, 2.

41 Talaat Pacha a ete Assassine, *L’Ouest Eclair*, 16 Mart 1921, 1.

42 L’Assassinat de Talaat Pacha, *Le Temps*, 16 Mart 1921, 1.

43 L’Ancien Grand Vizir Talaat Pacha a ete Assassine a Berlin, *L’Action Française*, 16 Mart 1921, 3.

44 Assassinat de Talaat Pacha, *L’Intransigeant*, 16 Mart 1921, 3.

sosyal reformcu bir yayın politikası izleyen *L'Ouest Eclair* gazetesi suikast ile ilgili haberi paylaşırken İtilaf Devletleri'nin azılı düşmanlarından biri olarak vurguladığı Mehmed Talât Paşa ile Enver Paşa ve Cavid Bey'in uzlaşma noktasında en aksi ruhlarla sahip karakterler olduklarından bahsetmiştir. Gazetedeki yoruma göre; Mehmed Talât Paşa'nın yaptıklarından ötürü Asya Türkiye'sinde tezahür eden milliyetçi hareket, İtilaf Devletleri'nin Yunanlara ve Ermenilere sağladığı imtiyazları da pekiştirmiştir. *L'Ouest Eclair* gazetesi, Mehmed Talât Paşa'nın nefret duyduğu bir ırkın soyundan gelen biri tarafından öldürülmesini *içkin bir adalet* şeklinde değerlendirmiştir.⁴⁵ 1789 yılında Godefroy-Gabriel Renaudot tarafından Fransa'da kurulan liberal ve anayasal monarşi yanlısı bir çizgi benimseyen *Journal des Debats* gazetesinde "Talat Paşa Suikastı" başlıklı bir makale kaleme alan Auguste Gauvain⁴⁶, *l'Allemagne* gazetesinden olayın nasıl yaşandığını aktaran *La Gazette Generale*'den atıfla hiçbir cinayetin meşru olmadığı gerçeğinin yanında bu suikastın bir izah gerektirdiğini belirtirken Mehmed Talat Paşa'nın bir buçuk milyon Ermeni'nin katledilmesinin baş sorumlusu olduğunu iddia etmiştir. Gauvain'e göre; katliam suçunu işleyen Mehmed Talât Paşa yalnız olmadığı gibi gerek kabineden gerek İttihat ve Terakki Cemiyeti'nden gerekse Alman Büyükelçiliği'nden, Paşa'nın kararlarına onay veren suç ortakları bulunmaktadır. Kendisini reformcu şeklinde adlandıran ancak aslında İstibdat rejiminin yürütücüsü olarak nitelendirdiği Mehmed Talât Paşa'nın Ermeni meselesinin üstünü kapatarak örtmeye çalıştığını iddia eden Gauvain, Mehmed Talât Paşa'nın dünyanın görüp görebileceği en korkunç insanlardan biri olduğunu belirtmiştir.⁴⁷

Gauvain, suikasta dair kaleme aldığı yazısında Mehmed Talât Paşa hakkında bazı biyografik bilgileri kapsayan detaylara da değinmiştir. Osmanlı Devleti'ni yıkıma iten en önemli karakterlerden biri olduğunu iddia ettiği Mehmed Talât Paşa için basit bir posta görevlisiyken telgraf memuru olduğunu belirten Gauvain, Paşa'nın etkileyici iletişim kurma yeteneğiyle bir anda yükselerek devlet erkânına girdiğini ve hatta Enver ve Cemal Paşalar ile birlikte Sultan'ı bir nevi kuklaya çevirdiğini ileri sürmüştür. Mehmed Talât Paşa'nın

45 Talaat Pacha a ete Assassine, *L'Ouest Eclair*, 16 Mart 1921, 1.

46 Auguste Gauvain (1861-1931), Fransız akademisyen gazetecidir. Hukuk eğitimini tamamladıktan sonra *Journal des Debats* gazetesinde köşe yazıları yazmıştır. 1922 yılında Fransa'nın saygın akademilerinden biri olan Academie des Sciences Morales et Politiques üyesi olmuştur. I. Dünya Savaşı, Balkan Savaşları, Avrupa Savaşları ve Yunan meselesine dair çalışmaları bulunmaktadır. Ayrıca bkz.: Auguste Gauvain, *Journal des Debats*, 20 Nisan 1931.

47 Auguste Gauvain, "L'Assassinat de Talaat Pacha" *Journal des Debats*, 17 Mart 1921, 1.

“Pomak” olarak adlandırılan Müslümanlaştırılmış Bulgar soyundan geldiğini iddia eden Gauvain, yazısının devamında Paşa’nın özgür iradeli ve dogma karşıtı özelliğiyle Pan-İslamizm ve Turan politikaları güden bir çelişkide olduğunu belirtmiştir. Paşa’nın, mücadelenin başında dava arkadaşlarına kıyasla yolsuzluğa çok bulaşmadan Türkiye’yi Fransız İhtilali ilkelerine göre şekillendirmek istediğini belirten Gauvain’e göre, Enver Paşa kendisini Napolyon sanıyorken Cemal Paşa, Barras ve Carrier’i içselleştirmiş; Mehmed Talât Paşa ise Danton bakımından Robespierre’in sadeliğini benimsemiştir. Mehmed Talât Paşa’nın Fransızlara karşı dostmuş gibi görüldüğünü iddia eden Gauvain, hatta Paşa’nın Almanlara olan eğiliminden daha fazla Fransızlara yakın olduğunu ileri sürmüştür. Paşa’nın Fransızlara olan yakınlığının daha ağır bastığını belirten yazar, Paşa’nın imparatorluğu baskı aracılığıyla canlandırma hedefinin ancak Alman çatısı altında gerçekleşebileceğine inandığını aktarmıştır. Mehmed Talât Paşa’nın ikinci memleketi Berlin’de öldürüldüğünü belirten Gauvain’e göre; bugüne kadar hayatta kalmasının dahi sürpriz olarak değerlendirilmesi gereken Mehmed Talât Paşa’nın bu şekilde öldürülmesi “böyle bir adam için güzel bir ölüm” olmuştur.⁴⁸

1918 yılında Osmanlı İmparatorluğu’nun başkenti İstanbul’da, Albert Carasso tarafından kurulan ayrıca Fransızca yayımlanan bir azınlık gazetesi olup, özellikle Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi Türkiye’indeki Yahudi toplumu tarafından takip edilen *Le Journal D’Orient* gazetesi, haberin detaylarında Mehmed Talât Paşa’nın muhtemelen kaleme almış olduğu son mektubu yayınlamıştır. Mehmed Talât Paşa tarafından eski elçilerden biri olan Şefkati Bey’e yazılan mektupta Mehmed Talât Paşa, parasızlıktan dem vururken annesine yardımcı olduğu için Şefkati Bey’e teşekkür etmiş ve Mösyö V’den yeni bir avans istediğini anlatırken nişanlarının satılıp nakde tahvil edilmesini rica etmiştir. Ayrıca *Le Journal D’Orient*, Mehmed Talât Paşa’nın Asım Gobni isminde Berlin’e yerleşmiş bir akrabası bulunduğunu ve Gobni’nin, Mehmed Talât Paşa’nın annesine yardım etmek amacıyla İstanbul’a geldiğini ve suikasttan bir hafta evvel de Berlin’e döndüğünü aktarmıştır.⁴⁹

Nesnellik, barış ve bilimin var olması için başta gelen ilkelerden biri olduğu gibi haberin doğruluk payı nezdinde basın adına da vazgeçilmez unsurlarından birini teşkil etmektedir. Görüldüğü üzere Fransız basını, Mehmed Talât Paşa

48 Gauvain, “L’Assassinat de Talaat Pacha”, 1.

49 Vakıf, 16 Mart 1921, 2.

suikastının haberlerini aktarırken ABD basınıyla paralel bir yaklaşımla tarafgir ve peşin hükümlü bir üslup benimsemiştir. Fransız basını mezkûr üslubu takınırken Sevk ve İskân Kanunu neticesinde hayatını kaybeden bir milyon Ermeni iddiasını, hiçbir belge ve kanıtı dayandırmadan basmakalıp bir zemin üzerine oturtmuştur. Haber akışı içerisinde Mehmed Talât Paşa hakkında peşin hükümlü bir yaklaşım sergileyen Fransız basını, bu suçlama alanı içerisinde İttihat ve Terakki yönetimi mensuplarını da dâhil ederek esasında I. Dünya Savaşı çeperinde geniş bir Osmanlı Devleti idaresi eleştirisi çizmiştir. Fransız basının bu gayriilmî, kasıtlı ve yanlı tutumu; sözde soykırım ithamlarıyla iddialar hedefindeki Mehmed Talât Paşa özelinde, kullanılan peşin hükümlü dili, I. Dünya Savaşı esnasında ve sonrasında yaşanan gelişmelere olan yaklaşımı, bir Türk/Osmanlı karşıtlığının da kanıtı mahiyetine sahip olmuştur.

Sonuç

Siyasi, ekonomik ve sosyokültürel alanlar başta olmak üzere birçok alanı kapsayıp her geçen gün artan etkisiyle çağımızın yeni silahı olarak gösterilen kitle iletişim araçlarından biri olan basının temel işlevlerinden birisi de bilgiyi işleyerek gerçekleri ortaya çıkarmak, farkındalık yaratmak ve söylemler geliştirmektir. Bu manada basının; olgulara dayalı bir bilgiyi, yanlış sonuçlara varacak biçimde sunmak ya da özel çıkarlar adına bir algı yürütmek gayesiyle kamuoyunu etkilemek gibi bir gücü de bulunmaktadır. Tarihsel süreç, yaşanan olaylar çerçevesinde basının gelişim sürecinin üstlenmiş olduğu rolün kapsadığı değeri gözler önüne sererken bu tarihsel sürece tanıklık eden dünya siyasi tarihinin en tartışmalı konularından birisi; I. Dünya Savaşı’nda yaşanan Sevk ve İskân Kanunu olaylarının mesulü olarak gösterilen İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin en önemli simalarından biri olan ve Osmanlı Devleti tarihinin son İttihatçı sadrazamı olarak anılan Mehmed Talât Paşa’nın bir suikast sonucu öldürülmesi olmuştur. Mehmed Talât Paşa’nın uğradığı suikast, ulusal basın kadar dönemin Batı basınının gündemini de meşgul etmiştir.

Mehmed Talât Paşa suikastının Batı basınındaki yansımaları özelinde ele alındığında, dönemin gazetelerinin büyük çoğunluğunun olayı taraflı bir bakış açısıyla ele aldığı görülmektedir. Özellikle Alman, Fransız ve Amerikan basınında suikast, Sevk ve İskân Kanunu’nda yaşananlarla ilişkilendirilmiş; Mehmed Talât Paşa “katliamların sorumlusu” olarak lanse edilirken, suikastı gerçekleştiren Soğomon Tehliryan ise bir intikam figürü olarak sunulmuştur.

Batı basınında suikast haberleri, yalnızca bir haber verme süreci olarak değil, aynı zamanda bir yargılama ve infaz söylemi ekseninde ele alınmıştır. Haberlerde Mehmed Talât Paşa, Sevk ve İskân Kanunu’nun baş faili olarak tanımlanmış, bu bağlamda işlenen suikast da bir tür adaletin sağlanması olarak gösterilmiştir. Özellikle ABD ve Fransız basınında, sözde soykırım iddiaları herhangi bir belge veya somut delil sunulmadan mutlak bir gerçeklik olarak kabul edilmiş ve bu çerçevede kamuoyuna aktarılmıştır. Batı basınındaki bu eğilim, hiçbir belge ya da veri sunulmadan varılan üstelik neredeyse aynı cümlelerle kurulmuş ezbere dayalı ve kasıtlı değerlendirmeler üzerinden seyrederken esasında tekdüze bir kalıba sıkıştırılmış birtakım siyasi hesapların sesi görüntüsünü vermiştir. Bu durum, Batı basınının Mehmed Talât Paşa suikastını yalnızca bir olay olarak aktarmaktan ziyade, tarihsel ve politik bir argüman oluşturma eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Yargılanma sürecinin henüz başlamadığı dönemde, Sevk ve İskân Kanunu’nda yaşanan olaylar neticesinde ailesini kaybeden katil zanlısının intikam psikolojisiyle işlediği vurgulanan bu travmatik cinayetin “haklılık” payını tartışan Batı basını kalemleri, bu peşin hükümlü yaklaşım çerçevesinde esasında Mehmed Talât Paşa üzerinden dönemin İttihat ve Terakki yönetimini hedef alan hatta geniş bir ölçekte adeta Türk/Osmanlı Devleti öfkesi taşıyan bir eğilim sergilemiştir. Mehmed Talât Paşa suikastı haberlerindeki dönemin Batı basınının tarafsızlıktan uzak yaklaşımları, Batı perspektifinin Türkler/Osmanlı üzerindeki tasavvurunu gözler önüne sererek önemli bir konjonktürel iz düşüm oluştururken suikast ile ilgili yapılan yorum ve değerlendirmeler; 1915 Ermeni olaylarında yaşanan hadiselerin, asılsız olarak, bir “soykırım” şeklinde anılma çabalarıyla beslenen kamuoyu algısına zemin oluşturacak kadar keskin bir üslup ve içeriğe sahip olmuştur.

Çalışmamızın ortaya koyduğu veriler, basının yalnızca bilgi aktaran bir araç olmadığını, aynı zamanda siyasi ve ideolojik çerçeveleri inşa eden bir güç olarak işlev gördüğünü işaret etmektedir. Mehmed Talât Paşa suikastı haberlerinde gözlemlenen tarafgirlik ve belirli söylemleri besleme eğilimi, günümüz medya analizleri açısından da dikkatle incelenmesi gereken bir örnek teşkil etmektedir. Bu bağlamda, Batı basınının Mehmed Talât Paşa suikastına yaklaşımı, yalnızca bir olayın aktarımı olarak değil, aynı zamanda tarih yazımında belirli bir algıyı pekiştirme çabası olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle, tarihsel olayların basın kaynakları üzerinden incelenmesi sürecinde eleştirel bir yaklaşım benimsemek zorunluluğu bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Kaynakça:

- Assassin Kills Talaat Pasha, Turk War Lord, New York Tribune, 16 Mart 1921.
- Assassinated in Berlin, Talaat Pasha Shot, New Zealand Herald, 16 Mart 1921.
- Babacan, Hasan. *Mehmed Talat Paşa 1874 – 1921*. Türk Tarih Kurumu, 2014.
- L'Ancien Grand Vizir Talaat Pacha a ete Assassine a Berlin, L'Action Française, 16 Mart 1921.
- L'Ancien Grand Vizir Talaat Pacha a ete Assassine a Berlin, L'Action Française, 16 Mart 1921.
- L'Ancien Grand Vizir Talaat Pacha a ete Assassine a Charlottenbourg, Le Petit Journal, 16 Mart 1921.
- Murder of Talaat an Armenian's Revenge, The Evening Post, 4 Haziran 1921.
- Talaat Pacha Assassine en Allemagne par un Armenien, L'Homme Libre, 16 Mart 1921.
- Talaat Pascha Wurde Erschossen, Wiener Neueste Nachrichten, 16 Mart 1921.
- Talaat Pascha Wurde Von Einem Armenier Getötet, Neues Wiener Journal, 16 Mart 1921.
- Talaat Slayer Acquitted in Berlin Court, New York Tribune, 5 Haziran 1921.
- The Dream of The Dead Mother Inspired Talat's Murderer.", New York Tribune, 16 Mart 1921.
- Turk War Head is Murdered in Berlin Street, The Evening Star, 16 Mart 1921.
- Vision of Dead Mother Inspired Talaat Slayer, New York Tribune, 3 Temmuz 1921.
- Gauvain, Auguste. "L'Assassinat de Talaat Pacha", Journal des Debats, 17 Mart 1921.

- Arslan, Emir Şekip. *Sürgünde Üç Ölüm*. Truva Yayınları, 2004.
- Aslan, Ahmet. *Türk Basınında Talat Paşa Suikastı ve Yansımaları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ana Bilim Dalı, 2010.
- Babacan, Hasan. *Mehmet Talat Paşa 1874- 1921 (Siyasi Hayatı ve İcraatı)*. TTK, 2005.
- Durdu, Mehmet Burak. “Osmanlı Devleti’nde Jön Türk Hareketinin Başlaması ve Etkileri”. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, no.14, 2003, ss. 293-294.
- Ihrig, Stefan. *Justifying Genocide: Germany and the Armenians from Bismarck to Hitler*. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 2016.
- Işın, Semra. “Talât Paşa Suikastının Amerikan Basınındaki Yansımaları”. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 9. cilt, no.1, 2023, ss. 169-184.
- İslâm Ansiklopedisi, TDV, 2011, 319-323.
- May, Karl. *Im Reiche des Silbernen Löwen*. Karl -May-Verlag, 1898.
- Şıracıyan, Arşavir. *Bir Ermeni Teröristinin İtirafı*. 2.Basım, Kastaş Yayınevi, 2006.
- Talaat Pascha in Berlin Ermordet, Berliner Tageblatt, 15 Mart 1921.
- Talaat Pacha est Assassine pres de Berlin, Excelsior, 16 Mart 1921.
- L’Assassinat de Talaat Pacha, Le Temps, 16 Mart 1921.
- L’Assassinat de Talaat Pacha, Le Temps, 16 Mart 1921.
- Talaat Pacha a ete Assassine, L’Ouest Eclair, 16 Mart 1921.
- Talaat Pacha a ete Assassine, L’Ouest Eclair, 16 Mart 1921.
- Talaat Pacha est Assassine a Berlin, Le Radical, 16 Mart 1921.

- Talaat Pascha Wurde Getötet, Neue Zürcher Zeitung, 16 Mart 1921.
- Talaat Pascha Wurde Getötet, Berliner Morgenpost, 16 Mart 1921.
- Talaat Pascha Wurde Getötet, Neue Freie Presse, 16 Mart 1921.
- Talaat Pascha Wurde in Berlin Getötet, Germania, 16 Mart 1921.
- Talaat Pasha is Assassinated, The Evening World, 16 Mart 1921.
- Talaat Pasha Slain in Berlin Suburb, New YorkTimes, 16 Mart 1921.
- Another Assassination., Nelson Evening Mail, 17 Mart 1921, 1.
- Talaat Pasha Shot.”, Hawera and Normanby Star, 17 Mart 1921.
- Talaat Pasha, The Evening Star, 17 Mart 1921.
- Talat (Paşa) Berlin’de Öldürüldü, Peyam-ı Sabah, 17 Mart 1921, 1.
- Talat Paşa Berlin’de Öldürüldü, İkdam, 17 Mart 1921, 1.
- Talat Paşa’yı Bir Ermeni Öldürdü, Akşam, 17 Mart 1921, 1.
- Kocam Talat Paşa, Milliyet, 25 Kasım 1982, 7.
- An Act of Revenge: Talaat Pasha Murdered, Waikato Times, 16 Mart 1921, 1.
- Talaat Pascha Wurde in Berlin Getötet, Vossische Zeitung, 16 Mart 1921.

EKLER

EK-1

Talaat Paşa in Berlin ermordet.

Heute mittag wurde in der HardenbergstraÙe in Berlin der fröhliche türkische Großwesir Talaat Paşa von einem armenischen Studenten durch einen Revolvererschuß ermordet. Die Frau des Großwesirs wurde schwer verletzt.

Hierzu meldet noch ein Berliner Korrespondenzbureau, ohne zu wissen, wer der Ermordete war:

GroÙe Aufregung verursachte heute mittag in der HardenbergstraÙe zu Charlottenburg ein Ueberfall auf offener StraÙe, bei dem ein Mann sein Leben verlor, während seine Frau schwer verletzt wurde. StraÙengänger sahen, wie hinter dem Paar ein jüngerer Mann herging. Als dieser es vor dem Hause Nr. 17 erreicht hatte, klopfte er dem älteren etwa 50 Jahre alten Manne wie einem alten Bekannten auf die Schulter und schoÙ ihm, als er sich überrascht umdrehte, eine Kugel in den Kopf, so daÙ er tot zusammenbrach. Durch einen zweiten Schuß verletzte er schwer die Frau. Dann warf er die Waffe neben die Leiche und entfloh. Das Publikum holte den Täter ein, prügelte ihn schwer und übergab ihn hierauf der Polizei. Der Täter soll ein armenischer Student Salomon Teitirian sein.

Die junge Türkei, die aus den Freiheitskämpfen von 1908 hervorgegangen war, nannte zwei Namen, deren Träger wesentlichen Anteil an dem Gelingen der türkischen Revolution hatten: Enver und Talaat. Diese beiden Männer, die seit dem Sturz Abdul Hamids, sei es in der hohen Pforte selbst, sei es hinter den Kulissen, die Schicksalsfäden des osmanischen Reiches in ihren Händen hielten, lieÙen diese auch dann nicht fallen, als sie durch die Wendungen des Krieges die Führerposten verlassen mußten. Von diesen beiden ist nunmehr der eine, der fröhliche Großwesir Talaat Paşa, der seit dem Kriegsende seinen Wohnsitz nach Berlin verlegt hatte, durch Mordhand gefallen.

Talaat Paşa, der im Jahre 1874 in Adrianopel geboren wurde, ging aus der Beamtenschaft hervor. Noch kurz vor der türkischen Revolution war er als Telegraphenbeamter in Saloniki tätig, wo er mit

den führenden jungtürkischen Kreisen in Verbindung genommen war, in denen er bald einen wichtigen Platz einnehmen sollte. Die ersten Tage der Revolution brachten den Generalpostsekretär von Saloniki in die ersten Reihen der türkischen Freiheitskämpfer, und als solchen in die Reihen der jungtürkischen Partei; im Parlament war er Abgeordneter von Adrianopel. Von diesem Zeitpunkte an beginnt der unaufhaltsame Aufstieg dieses überaus begabten Staatsmannes, der es im Laufe der Zeit vom Minister des Innern zum Großwesir gebracht hat und auch dann, wenn er einem Kabinett nicht angehörte, als tätiges Mitglied des Komitees für Einheit und Fortschritt gewirkt hat. Unablässig kämpfte er gegen die Feinde der Jungtürken. Mit aller Energie stellte er sich auch, als die Entscheidungen über die Beteiligung der Türkei am Weltkriege fielen, auf die Seite derjenigen, für die die Neutralität der Türkei die schwerste Gefahr bedeutete, weil sie meinten, daÙ die Wahrung einer solchen Neutralität ihnen von der Entente niemals ermöglicht werden würde. Was Talaats Haltung in dieser Hinsicht bestimmte, war nicht etwa seine Deutschfreundlichkeit, sondern es war seine politische Ueberzeugung, die stets die Rücksicht seiner Handlungen gewesen ist.

Während Enver Paşa der militärische Kopf der jungen Türkei war, war Talaat Paşa der Staatsmann und Diplomat, der mit seltenem Geschick die Staatsgeschäfte leitete. Zu Hilfe kamen ihm hier seine rechts- und staatswissenschaftlichen Kenntnisse, die er sich in Saloniki erworben hatte, ferner sein Talent für fremde Sprachen, von denen er französisch schon in seiner Jugend fließend sprach. Mit seltener Energie hat er sich bei Beginn des Weltkrieges an das Studium der deutschen Sprache gemacht und er hat es auch fertig gebracht, innerhalb weniger Monate hier eine solche Kenntnis zu erwerben, die es ihm ermöglichte, sich in dieser Sprache zu unterhalten. Was ihm am Wissen fehlte, ersetzte er durch Klugheit und Energie, Pflichttreue und zähen Willen, das durchzuführen, was er einmal angefangen hatte. Wer an fremden Staatsmännern mit ihm zu tun hatte, bestätigte seine Offenheit, die den Verkehr mit diesem Staatsmann erleichterte.

Außerlich war Talaat eine kräftige Gestalt, deren kluger Kopf, aus dem zwei dunkle Augen leuchteten, auf starken Schultern ruhte.

Şekil 1: Talat Paşa Suikastının dünya basınında yer alan ilk haber metni:

“Talat Paşa Berlin’de Öldürüldü.” Berliner Tageblatt, 15 Mart 1921.

EK-2



Şekil 2: "Talat Paşa Berlin Banliyösünde Öldürüldü." New York Times, 16 Mart 1921.

EK-3



Şekil 3: New York Tribune, 2 Haziran 1921.